

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто процес інтелектуалізації діяльності підприємства як інструмент розвитку економіки підприємства, заснованої на знаннях, що забезпечує конкурентні переваги за рахунок зростання організаційного інтелекту.

Ключові слова: інтелектуалізація, знання, управління знаннями, інтелектуальні активи, інтелектуальний капітал.

The article deals with the process of intellectualization of the enterprise as a tool for enterprise economy based on knowledge, which provides a competitive advantage through increased organizational intelligence.

Keywords: intellectualization, knowledge, knowledge management, and intellectual assets, intellectual capital.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Дослідження інтелектуалізації діяльності підприємств стало закономірним результатом розвитку цивілізації та інтелектуальної економіки підприємства.

Проблема інтелектуалізації діяльності регіональних машинобудівних підприємств полягає в ефективному управлінні персоналом інтелектуальної праці для забезпечення відповідності їх характеристик поточним перспективним вимогам підприємства, на які впливають тенденції розвитку відповідної галузі промисловості.

Підвищення рівня інтелектуальності корпоративних управлінських систем вимагають потреби бізнесу, а саме: керівнику потрібні інтелектуальні системи, що дозволяють перенести відпрацьовані багаторічною практикою управлінські рішення в область комп'ютерних технологій, вивільнити інтелектуальний потенціал для стратегічного мислення, визначення напрямів розвитку підприємства і рішення нестандартних завдань, що вимагають не штучного, а природного інтелекту.

Метою статті проведення аналізу процесу інтелектуалізації діяльності підприємства та чинників, що впливають на рівень його інтелектуалізації в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Розвиток теоретико-методологічних і прикладних проблем інтелектуалізації діяльності підприємств, інтелектуального капіталу знайшов відображення в роботах зарубіжних учених: М.Ахтямова, С. Біра, Г. Беккера, Є. Брукінг, В. Іноземцева, Т. Стюарта та ін. Великий науковий внесок у розробку цих проблемних питань внесли вітчизняні вчені: В. Антонюк, В. Базилевич, А. Бутник-Сіверський, В. Геєць, Н. Голікова-Тінтулова, А. Грішнова, І. Журавльова, Л. Лісогор, А. Кендюхов, А. Колот, М. Маркова, А. Новікова, В. Садова, М. Семікіна, Л. Федулова, В. Черненко, А. Чухно, та ін.

Проте теорія інтелектуалізації діяльності підприємств ще знаходиться в стадії розвитку і потребує подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтелектуальна економіка (економіка знань) базується на знаннях і передових технологіях, як на основному ресурсі економічного розвитку підприємства, вимагає визначення поняття "інтелек-

туалізація” і дослідження її ролі в якості інструмента розвитку підприємства в рамках інтелектуальної економіки [1].

Проблема інтелектуалізації діяльності підприємства полягає в ефективному управлінні персоналом інтелектуальної праці для забезпечення відповідності їх характеристик поточним перспективним вимогам підприємства, на які впливають тенденції розвитку відповідної галузі промисловості.

Центральною ланкою всієї системи взаємодії на підприємстві вважається індивід, тобто необхідне зміщення акценту з техніко-технологічної складової (машини, обладнання) на людський фактор розвитку організації (перш за все на його якісні характеристики). Оскільки саме людський фактор являє собою прихований резерв росту ефективності, продуктивності праці, а він є обмеженим ресурсом підприємства, тому для успішного функціонування необхідне раціональне та ефективне використання цього ресурсу різними засобами.

В умовах економіки знань зростає роль ефективного управління інтелектуальними ресурсами, що обумовлює необхідність інтелектуалізації підприємництва, яка виражається в тому, що основним економічним продуктом підприємницької діяльності все частіше виступає інтелектуальний і високотехнологічний продукт, а підприємці стають інтелектуалами. Завдяки своїм знанням, уяві і здатності до абстрактного мислення інтелектуали в змозі об'єднати процес збору, обробки та оцінки інформації (підготовки рішень) з процесом розробки планів дій (прийняттям рішень).

Інтелектуалізація підприємства відображається з різних концептуальних позицій: інтелектуального капіталу, створення нематеріальних активів, управління знаннями, навчання та ін.

Інтелектуальний капітал – це відповідний вид ресурсів організації, де управління знаннями розглядається як процес, який забезпечує ефективне використання даних ресурсів, а навчання – це організація, що володіє відповідною структурою та середовищем, яке сприяє ефективному використанню інтелектуальних ресурсів.

Інтелектуалізація здійснює стимулюючий вплив інтелектуальним капіталом (знаннями) на економічний об'єкт, який безперервно залучає, виробляє, поширює компоненти інтелектуального капіталу, підтримуючи цим самим трансфер і дифузю різних видів капіталу, просування нових і спеціальних знань, товарів і послуг, спрямовує діяльність підприємства на придбання, створення і використання знань з метою перетворення їх в нові товари, послуги або бізнес-моделі. Інтелектуалізація є інструментом розвитку економіки, заснованої на знаннях, забезпечує конкурентну перевагу за рахунок зростання організаційного інтелекту. Вона є безперервним процесом формування і використання нематеріальних активів (інтелектуального капіталу), включаючи:

- ринкові активи (торгову марку, знаки обслуговування, купівельну прихильність, ділове співробітництво, ліцензійні угоди та ін.);
- інтелектуальні активи (патенти, авторське право, програмне забезпечення, виробничі секрети, ноу-хау);
- людські активи (освіта, професійну кваліфікацію, пов'язані з роботою знання, навички та вміння);
- філософію управління (корпоративну культуру, управлінські процеси, інформаційні технології, мережеві системи зв'язку, необхідні стандарти).

Концепція управління знаннями полягає у розробці методів, за допомогою яких підприємства можуть створювати знання, управління якими здійснюється в інформаційному та інтелектуальному просторах, що відображаються в людській свідомості та інформаційних технологіях (мережах), де знання зберігаються, передаються, перетворюються і використовуються.

Однією із концепцій інтелектуалізації діяльності підприємства є навчання, що функціонує як система отримання знань всередині організацій, де люди постійно розширюють свої можливості у створенні результатів, виводять нові, здатні розширюватись моделі мислення, де люди постійно навчаються. П. Сенге виділяє п'ять компонентів навчання організації (систематичне мислення, особиста майстерність, інтелектуальні моделі, спільні погляди, навчання в команді) [4].

Процес інтелектуалізації спирається на наявний в підприємстві організаційний інтелект, що являє собою здатність організації цілеспрямовано обробляти, інтерпретувати нові знання, створювати спеціальні знання і мати до них доступ для адаптації інтелектуального потенціалу до зовнішнього середовища. Організаційний інтелект підприємства, забезпечує взаємодію інтелектуальних лідерів, зміну структури, складу організації, інтенсивну генерацію, переробку та поповнення масиву корпоративних знань, перетворення інтелектуальних ресурсів у продукти, послуги, забезпечуючи цим самим виробництво інтелектуального капіталу підприємства.

Інтелектуалізація діяльності підприємства є процесом координації різних видів управлінської діяльності, в основі якої лежить орієнтація на довгостроковий стратегічний розвиток, що передбачає застосування інтелектуальних інструментів управління, які мають інноваційний характер і направлені на досягнення стійких довгострокових конкурентних переваг, поєднання матеріальних і нематеріальних активів або капіталу.

Впровадження в практику менеджменту поняття “інтелектуалізація діяльності підприємства” вимагає використання спеціального інструментарію для всебічного розвитку інтелектуального потенціалу, менеджменту знань, створення бази знань, її розширення та примноження.

Частина знань підприємства знаходиться у віртуальному інтелектуальному просторі тобто людській свідомості та інформаційних технологіях (мережах), де знання зберігаються, передаються, перетворюються і використовуються [2]. Тому основною задачею процесу інтелектуалізації є виведення знань, які виступають знаряддям та інструментами, як носії певного способу дії, як здатність діяти і розуміти, з пасивного стану та змусити їх взаємодіяти всередині підприємства, створювати і перетворювати їх з теоретичної в практичну форму.

Умовно всі активи знань підприємства розділимо на дві частини: технологічні активи знань, які доступні для загального використання, можуть бути ідентифіковані та оброблені в інформаційних системах, відображають структуру організації існуючих корпоративних даних, забезпечують збільшення ефектів використання інформаційних технологій; та когнітивні знання, тобто процеси, набори комплексів динамічних вмінь, секретів виробництва, що постійно змінюються. У цій ситуації основна задача процесів управління знаннями полягає в тому, щоб зв'язати структуровані і неструктуровані знання із змінними правилами за якими люди їх застосовують для отримання максимальних ефектів від використання нематеріальних активів.

В умовах формування концепції інтелектуалізація управління представляється актуальним поняття “інтелект”, яке в сучасному поясненні включає широкий спектр

значень – це розум, інтуїція, розсудливість, а також сукупність розумових функцій (порівняння, абстракція, утворення понять, роздуми, висновки та ін.), які перетворюють поняття в знання, або критично переглядають та аналізують уже існуючі знання.

Інтелект є роботою мозку людини, яка може бути використана практикою у вигляді комплексу здібностей до рішення проблем при постійній зміні вимог і умов довкілля та виступає мірою того, наскільки успішно людина взаємодіє з зовнішнім середовищем.

Сучасний менеджер не може опиратись тільки на знання, вміння та навички, разом з ними на перший план виходить творчість, критичне та креативне мислення, що передбачає його роботу в проблемних ситуаціях з невизначеністю, розмитістю, неоднозначністю. Для вирішення проблемних ситуацій необхідний системний аналіз в основі якого лежить креативне, нестандартне критичне і синергетичне мислення.

Нові економічні форми будуються навколо глобальних мережевих структур, що забезпечують дифузію за рахунок інтелектуалізації виробництва, тому необхідно оцінити роль організаційного інтелекту для просування нових знань, досліджувати зміни пов'язані з розширенням і зміною структури і складу організації, що діє в рамках інтелектуальної економіки, врахувати роль процесу інтелектуалізації не тільки в проектах, інноваціях, але і в виробленій продукції і послугах.

Метою виробничо-підприємницької діяльності підприємства є виробництво відповідного продукту або послуги, що супроводжується створенням як матеріальних, так і духовних (інтелектуальних) економічних продуктів. Перші в кінцевому підсумку повністю трансформуються в товар, а другі, “віртуально” переходячи в товар, залишаються у власності підприємства у вигляді його інтелектуальних активів, втілених, наприклад, в технологічній, випробувальній, виробничій та іншій документації. Однак необхідно завжди пам'ятати і враховувати в практичній діяльності той факт, що інтелектуальний економічний продукт завжди знаходиться в діалектичній єдності з матеріальним економічним продуктом.

Інтелектуалізація праці робітників є багатогранним процесом, який зачіпає як індивідуальну так і корпоративну працю, що проявляється в підвищенні ролі розумової праці робітника на підприємстві, насиченні всіх його видів діяльності розумовими функціями творчого характеру [3].

Інтелектуальний капітал робітника накопичується протягом усього життя і в значній мірі залежить від соціально-економічних умов, професійного статусу індивідуума, темпів морального знецінення знань, досвіду, вмінь.

Результатом розвитку обчислювальної техніки є збільшення числа людей, що займаються інтелектуальною працею. На даній стадії розвитку суспільного виробництва в його структуру разом з безпосередніми здібностями людини до праці, включаються здібності до інтелектуальної активності, підвищуються вимоги до інтелектуальних і творчих здібностей людини.

Сучасні інформаційні технології розширюють можливості людини, дозволяючи людям, як елементам організації, вступати в контакт один з одним незалежно від місця розташування. Інтелектуалізація діяльності підприємства в час розвитку електронної техніки є процесом формування знань як форми “нематеріальних активів”, а використання інформаційних технологій, як засобу розподілу та примноження цих активів, розширяє можливості отримання та використання корпоративних знань. Ця діяльність відображається у формі інтелектуальних та

організаційних моделей, створення яких відбувається в розумі людини або в віртуальному електронному просторі.

Інтелектуалізація корпоративних інформаційних систем полягає в розробці і програмній реалізації моделей і алгоритмів штучного інтелекту з метою застосування досвіду користувачів, формалізації різних постановок практичних завдань, взаємодії з інформаційними системами на природній мові, тобто впровадження в інформаційних систем ідей штучного інтелекту з метою підвищення ефективності їх роботи [2].

Інтелектуалізація процесів прийняття рішень (ППР) полягає у налагодженні зв'язків між інформаційними об'єктами, що аналізуються через інтерфейс взаємодії особи, що приймає рішення з автоматизованою системою. Інтелектуальне управління підприємством викликає необхідність створення і застосування методів, моделей та засобів інтелектуалізації інформаційного забезпечення ППР і програмно-апаратного середовища для реалізації інформаційної та інтелектуальної підтримки процесів прийняття рішень.

Перехід до інтелектуалізації моделей економічного зростання неможливий без побудови нового механізму соціального розвитку, заснованого на збалансованості творчої свободи особистості, підприємницької свободи, соціальної справедливості та конкурентоспроможності. Саме інтелектуальний потенціал трудових ресурсів визначає рівень їх освіти, науки, інноваційного та технологічного розвитку, темп зростання продуктивності праці, який створює сприятливі умови для впровадження у виробництво наукомістких технологій і розвитку високотехнологічних галузей, що є актуальним завдання інтелектуалізації діяльності підприємства.

Висновки. Інтелектуалізація діяльності підприємства створює умови для зростання ролі освіти як основи формування і розвитку інтелектуальних ресурсів, створення нових знань в економіці. Система освіти інтегрується з підприємництвом, що сприяє ефективному обміну знаннями, впровадженню більш досконалих наукових методів виробництва, зростання соціалізації підприємництва, підвищенню його конкурентоздатності.

Література

1. Ахтямов М.К. Концепция интеллектуального обеспечения инновационного развития предпринимательства: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук. С-Петербург, 2010.-44с.

2. Витцель М. Корпорация знания // Информационные технологии в бизнесе. - СПб.: Питер, 2002.

3. Ермакова М.Г. Интеллектуализация труда как фактор устойчивого экономического роста // Российское предпринимательство.-2006.- №10 (82)- с. 146-149. – <http://www.creativeconomy.ru/article/7778/>.

4. Сенге П. “Пятая дисциплина: искусство и практика самообучающейся организации” // Пер. с англ. - М.: ЗАО “Олимп-Бизнес”. - 1999. - 408 с.